

Праця як основа розвитку людського капіталу та виробництва*

Економічне життя суспільства, держави складне, багатогранне й суперечливе, бо взаємозв'язане з людиною, її потребами та можливостями розвитку й реалізації структурних складових ресурсного потенціалу як основи людського капіталу.

Наукове осмислення сутності людського капіталу, визначення вартості, джерел фінансування інвестицій у формування, розвиток і його використання як специфічного інвестиційного ресурсу через працю є особливо актуальним в умовах становлення інноваційної моделі розвитку економіки України, її аграрної сфери. Значною мірою відповіді на ці й інші питання дає монографія «Людський капітал в системі соціально-економічних відносин» колективу авторів у складі М.Ю. Коденська, Ю.О. Нестерчук, С.Ю. Соколюк, К.Ю. Соколюк. Основні положення стосуються розвитку людського капіталу, які систематизували та згрупували в певний алгоритм формування ресурсного потенціалу людського капіталу, що включає:

ресурсні складові формування капіталу людини;

базу розвитку ресурсних складових потенціалу людини;

джерела фінансування інвестицій у розвиток людини;

результативність розвитку потенціалу людини.

Автори монографії аргументовано доводять, що праця людини є фундаментальною основою самовідтворення й саморозвитку людини-виробника, носія та користувача людського капіталу. Однією з важливих структурних складових ресурсного потенціалу людського капіталу є фізичний, інтелектуальний розвиток людини. До характерних ознак інтелектуального розвитку належать патріотичність, наполегливість, культурність, кмітливість, винахідливість, здатність мислити, аналізувати й критично сприймати нову інформацію та ін. Відповідно інтелектуальний розвиток людини формується її інтелектом – освітянами й науковцями вищого рівня професійності у до-

шкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах. Проте в динаміці чисельність випускників професійно-технічних навчальних закладів зменшилася більше ніж удвічі, що створює проблеми для сільськогосподарських підприємств.

Важливою складовою ресурсного потенціалу людського капіталу автори вважають духовний розвиток людини. Його основою є родинне коло, сім'я, соціальне, регуляторне й інституціональне середовища, освітянські соціокультурні заклади та установи, суспільні відносини, нормативно-правові засади. У свою чергу формування у людини та в суспільстві духовності потребує також економічних цінностей для створення життєздатного духовного простору людини.

Заслугують на увагу висвітлені авторами її теоретичні підходи до оцінки вартості людського капіталу як алгебраїчної суми величини вартості соціально-економічного середовища розвитку людини, факторів його формування і джерел фінансування інвестицій у розвиток, становлення й використання ресурсного потенціалу людини.

У монографії розкрито соціально-економічний базис формування та розвитку ресурсних складових людського капіталу, який авторами відзначається як незадовільний, про що показує ґрунтовний аналіз і оцінка функціонування основних галузей – рослинництва і тваринництва.

Розвиток і становлення людського капіталу, всебічний розвиток людини, структурних складових її ресурсного потенціалу повною мірою визначається аграрно-продовольчим забезпеченням, що має відповідати фізіологічній потребі організму в якісних продуктах харчування за рекомендованими науково обґрунтованими нормами, видовою структурою, асортиментом, енергетичною й іншими якісними характеристиками. Наведені в монографії ґрунтовні аналітичні розрахунки доводять про недоспоживання населенням України продовольчих продуктів, переважно м'яса, молочних продуктів, риби та рибопродуктів тощо.

Автори висвітлили причини такого стану, серед яких суттєве зменшення виробництва основних продуктів харчування через різкі зрушення в структурі площі посівів сільськогосподарських культур і скорочення поголів'я тварин, що над-

* Людський капітал в системі соціально-економічних відносин: монографія / Коденська М. Ю. та ін. Умань : Видавець «Сочинський М.М.», 2017. 172 с.

звичайно негативно впливає на наявність робочих місць, зменшення фонду заробітної плати, а також надходжень до бюджету та формування пенсійного фонду. Авторі наголошують, що зміна галузевої структури аграрного сектора економіки викликана кон'юнктурністю сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку, призвела до деформації ринку праці й витіснення із села найпродуктивнішої частини населення.

Особливо слід відзначити підрозділ книги, присвячений тлумаченню суті заробітної плати в ринкових умовах, її значення як важливішого чинника активізації економіки. Авторі розширили функції заробітної плати, доповнивши їх як інвестиції у розвиток людини, що є активатором розширення ринкового середовища, мотиватором до саморозвитку та самореалізації потенціалу людини. При цьому обґрунтовано необхідність застосування єдиної тарифної сітки як важливішого нормативно-правового регулювального інструменту впорядкування рівня заробітної плати, що, з одного боку, унеможливило зрівняльний підхід, з іншого – стимулює до підвищення професійного кваліфікаційного рівня й потребує від працівника пошуку нових знань, їх здобування, освоєння та використання.

Водночас наголошується, що сучасний рівень оплати праці в Україні є одним із найнижчих у світі й не є стимулюючим фактором підвищення ефективності виробництва, а лише чинником приниження людини, стримуючи при цьому саморозвиток і самовдосконалення своїх творчих та професійних здібностей.

Цікавим, на нашу думку, є аналіз різних поглядів на трактування сутності понять "державна підтримка", "державне регулювання", "державна допомога", що включають у себе різні форми, способи й інструменти впливу на розвиток аграрно-промислового виробництва та суспільства в цілому.

Досліджуючи інвестиції у людський капітал, автори обґрунтовують два етапи формування інвестиційного ресурсу у вигляді людського капіталу: становлення й розвиток людського капіталу (має постійний характер упродовж життя людини) та реалізація людського капіталу, його залучення у вигляді інвестиційного ресурсу у виробничий процес до створення національного продукту. Проте структура кінцевих споживчих витрат домогосподарств за цілями підтверджує про недостатність фінансових ресурсів для здійснення інвестицій у розвиток людського капіталу, оскільки більшість доходів спрямовується на задоволення фізіологічних потреб, тоді як витрати на освіту, науку, охорону здоров'я й відпочинок залишаються низькими.

Цікавим вважаємо аналіз різних поглядів науковців на сутність праці як фундаментального базису самовідтворення, саморозвитку, становлення та реалізації людського капіталу. Опрацювавши значну кількість літературних джерел, автори стверджують, що спільним знаменником для всіх наведених тлумачень визначення сутності праці передусім є активна дія, корисна, цілеспрямована діяльність людини, активність якої залежить від сформованого її ресурсного потенціалу. Фактично праця, який би характер чи вид діяльності вона не мала, невіддільна від людини незалежно від суспільно-економічної формації. Посилаючись на відомого українського науковця С. Подолинського, автори відзначають працю людини загальним енергетичним бюджетом, що спонукає її до дії, корисної діяльності, до праці, в процесі якої зберігається й збагачується кількість енергії на земній поверхні.

Рекомендується для студентів, викладачів, науковців і тих, хто цікавиться питаннями людського капіталу.

С.А. СЕГЕДА, кандидат економічних наук, доцент

Сегеда Сергій Андрійович - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (м. Вінниця, вул. Соборна, 87)

E-mail: sehedas@gmail.com

Сегеда Сергей Андреевич - кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учёта и налогообложения, Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (г. Винница, ул. Соборная, 87)

E-mail: sehedas@gmail.com

Seheda Serhii Andriiovych - candidate of economic sciences, associate prof. (docent), associate prof. (docent) of the department of accounting and taxation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics (87, Soborna st., Vinnytsia)

E-mail: sehedas@gmail.com

* * *